

OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLMekten KORKMA ÖLÇEĞİ'NE (ODKÖ) İLİŞKİN BİR GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Yrd. Doç. Dr. Sabahattin ÇAM
Ç. Ü. Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü
sabahcam@cu.edu.tr

Öğr. Gör. Dr. Dilek SEVİMLİ
Ç. Ü. Beden Eğitimi ve Spor
YO, Antrenörlük Bölümü
dsevimli@cu.edu.tr

Arş. Gör. E. Ercüment YERLİKAYA
Ç. Ü. Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü
yerlikaya@cu.edu.tr

ÖZET

Çalışmada Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği'nin (ODKÖ) orijinal formunun genç yetişkin grubunda geçerlik ve güvenirliliğine ilişkin psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu özel yetenek sınavına başvuran adaylardan 129'u kız ve 116'sı erkek olmak üzere toplam 245 kişi ile yürütülmüştür. Test- tekrar test güvenirliliği ise 75 kişi ile yapılmıştır. ODKÖ "doğru" ve "yanlış" yanıt seçenekleri olan 30 maddeden oluşmaktadır. Benzer yapılar geçerliliği için ODKÖ ile birlikte Sınav Kaygısı Envanteri-SKE (n=245) ve Sürekli Kaygı Ölçeği-SKÖ (n=68) ile veriler toplanmıştır. Analizler sonucunda ölçekteki maddelerin 24'ünün toplam puanla hesaplanan çift serili korelasyon katsayılarının .19 ile .72 arasında; korelasyon değerleri aritmetik ortalamasının ise .46 olduğu bulunmuştur. ODKÖ (24 madde) puanının SKE puanıyla .25, SKÖ puanıyla da .57 düzeyinde anlamlı ilişkileri bulunmuştur. Cinsiyete göre ölçekten alınan puanların farklılaşmadığı görülmüştür. Ölçeğin KR-20 ile hesaplanan iç tutarlık katsayısı .72, iki yarım güvenirliliği .71 ve test- tekrar test katsayısının ise .71 olduğu gözlenmiştir. Elde edilen sonuçlar, sınırlılıkları dikkate alınarak ölçeğin 24 maddesinin olumsuz değerlendirilmekten korkmayı ölçebilecek psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği, geçerlik, güvenirlilik

ABSTRACT

The purpose of this study was to investigate the psychometric properties of the Fear of Negative Evaluation Scale (FNE) related to its validity and reliability on a young adult sample. The scale was administrated to 245 candidates (129 female, 116 male) applied to the entrance exam of Physical Education and Sports College of Adana. Test-retest reliability study was conducted with 75 of these candidates who entered the college. FNE is a self-report scale composed of 30 items in a true-false format. In order to test the convergent validity of FNE the scale was applied with the Test Anxiety Inventory (N=245) and Trait Anxiety Inventory (N=68). Analyses revealed that the 24 of the 30 items have biserial item-total score correlation coefficients ranged between .19 and .72 with a mean of .42. The total score obtained with these 24 items of FNE was significantly correlated with the scores of Test Anxiety Inventory (.25) and Trait Anxiety Inventory (.57). No significant gender differences were obtained on the scores of FNE. The internal consistency coefficient (KR-20) for the scale was .72, whereas split-half reliability coefficient was .71. The test-retest reliability coefficient of the scale was .71. Results indicated that regarding its limitations the 24 item of the FNE has adequate psychometric properties to assess fear of negative evaluation.

Keywords: Fear of Negative Evaluation Scale, validity, reliability

Giriş

İnsanlar başkaları ile etkileşime girdiklerinde onlar üzerinde nasıl bir izlenim bırakacakları ve başkaları tarafından nasıl değerlendirilecekleriyle ilgilendirirler. Bu değerlendirme beklentileri olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilir. Başkalarıyla birlikte olmaktan huzursuzluk duyma, sosyal ortamlardan kaçınma ve olumsuz değerlendirilme beklentileri söz konusu olduğunda bu durum sosyal kaygı olarak adlandırılabilir. Sosyal kaygı, DSM-IV-TR Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı'nda (APA, 2001) sosyal fobi ile aynı başlık altında ele alınmış ve kişinin tanımadık insanlarla karşılaştığı ya da başkalarının gözünün üzerinde olabileceği, bir ya da birden fazla toplumsal eylemi gerçekleştirdiği durumdan, belirgin ve sürekli bir korku duyma; kişinin küçük düşeceği ya da utanç duyacağı bir biçimde davranacağından korkması biçiminde tanımlanmıştır.

Sosyal kaygıyı açıklayan modellerden biri bilişsel modeldir. Bu modele göre sosyal kaygının en temel özelliği, bireyin güçlü bir biçimde çevresinde olumlu bir izlenim bırakma isteğinin olması ancak, bunu gerçekleştirebilme yeteneğine belirgin bir güvensizlik duymasıdır. Sosyal kaygı yaşayan kişiler, insanların önünde uygun olmayan biçimde davranacakları ve bu durumun da reddedilmeye, değer veya statü kaybına neden olacağı ya da önem verdikleri kişisel hedeflerine ulaşmada başarısızlığa yol açacağını düşünürler (Türkçapar, 1999). Sosyal kaygının bilişsel yetersizlikler ve çarpıtmalarla olan ilişkisinin incelendiği çalışmaları özetleyen Monfries ve Kafer (1994) bu çalışmalarda sosyal kaygının; olumsuz etkileşimlerin seçici bir şekilde hatırlanması, sosyal becerilerin küçümsenmesi, olumlu değerlendirmelerin dışsal faktörlere yüklenmesi, başarısızlık durumlarının içsel faktörlere yüklenmesi, olumsuz benlik değerlendirmeleri ve diğerlerinin olumsuz tepkileri gibi bilişsel çarpıtmalar ve yetersizliklerle ilişkili olduğunun tutarlı bir şekilde ortaya konulduğunu belirtmişlerdir.

Sosyal kaygının ölçüldüğü araştırmalarda farklı ölçme araçlarının kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan en sık kullanılanı sosyal kaygıyı iki boyutta değerlendiren Watson ve Friend (1969) tarafından geliştirilen ölçeklerdir. Bunlar, Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği-ODKÖ (Fear of Negative Evaluation Scale) ve Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği'dir (Social Avoidance and Distress Scale). Sosyal kaygının bir boyutu olan olumsuz değerlendirilme korkusu, başkaları tarafından kişiye açık bir saldırı olması durumu ve başkaları tarafından olumsuz değerlendirilme beklentisi durumunda yaşanır. ODKÖ, kişinin gerçek sosyal durumlardaki yaşantıları ve hayali sosyal ortamlarda başkalarının kendisine yönelik değerlendirmeleri hakkındaki olumsuz beklentileri ölçmeyi amaçlayan, doğru-yanlış yanıt seçenekleri olan 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, Leary (1983) tarafından revize edilerek beş dereceli yanıt seçenekleri olan 12 maddelik kısa formu oluşturulmuştur. Sosyal kaygının incelendiği çalışmalarda hem orijinal hem de revize formunun kullanıldığı gözlenmektedir.

Ölçeğin kısa formunun oluşturulmasına rağmen son yıllarda halen orijinal formunun farklı kültürlere uyarılma çalışmaları yapılmaktadır. Örneğin İspanyolca versiyonu Garcia-Lopez, Olivares, Hidalgo, Beidel ve Turner (2001) tarafından ve Fransızca versiyonu Musa, Kostogianni ve Lepine (2004) tarafından son yıllarda çalışılmıştır. Ölçeğin 12 maddelik kısa versiyonu ile ilgili yapılan psikometrik çalışmaların sonuçlarından yola çıkan Carleton, Collimore ve Asmundson (2007)

tarafından ölçek tekrar revize edilmiş ve ölçeğin yanıtlandığı gibi puanlanan sekiz madde ve tersine çevrilerek yanıtlanan dört madde olmak üzere iki faktörlü bir yapıdan oluştuğu bulunmuştur. Sonuçta ölçeğin sekiz madde ile kullanılmasının uygun olacağı önerilmiştir.

Ölçeğin orijinal formunun lise öğrencileri için Türkçe'ye uyarlama çalışması bir doktora tez çalışması kapsamında yapılmıştır (Erkan, 2002). Erkan, Çam ve Güçray (2003) tarafından ölçeğin psikometrik özelliklerine ilişkin sonuçlar yayınlanmıştır. Yapılan çalışma sonuçları ölçekteki 30 maddenin 29'unun madde-toplam puan korelasyon değerlerinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Elde edilen katsayı değerlerinin .18 ile 1.00 arasında değiştiği ve korelasyon değerleri ortalamasının .51 olduğu görülmüştür. Ölçeğin puanlarının Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarıyla .24, Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarıyla .49 ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri puanlarıyla ise -.56 düzeyinde anlamlı ilişkileri gözlenmiştir. Ölçeğin KR-20 formülüyle bulunan iç tutarlık katsayısı .84, dört hafta ara ile elde edilen test-tekrar test kararlılık katsayısı ise .82'dir.

ODKÖ'nin kısa formunun Türk kültüründe (Köydemir ve Demir, 2007) üniversite öğrencileri için yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışması sonucunda Carleton, Collimore ve Asmundson'un (2007) elde ettikleri yapıya benzer bir sonuca ulaşılmış ve elde edilen geçerlik ve güvenilirlik sonuçları ölçeğin kullanılabilmesini göstermiştir. Lise öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada ise (Bilge ve Kelecioğlu, 2008) üniversite örneklemindeki sonuçlara benzer bir yapı elde edilmekle birlikte ters çevrilerek puanlanan bir maddenin yapıya uygun olmadığı görülmüştür. Ayrıca ters çevrilerek puanlanan maddelerin benzer ölçekler geçerliğinin yeterli olmadığı, test -tekrar test güvenilirliğinin toplam puan ve yanıtlandığı gibi puanlanan maddelerde sınırdaki olduğu, ters çevrilerek puanlanan maddelerde ise oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıda görüldüğü gibi ülkemizde ODKÖ'nin orijinal formunun üniversite öğrencileri ya da genç yetişkin örnekleminde geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılamamıştır. Böylece bu çalışmada ODKÖ'nin 30 maddelik orijinal formunun genç yetişkin bireyler üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda önce ölçekteki maddelerin toplam puanla olan ilişkileri incelenmiştir. Yapılan farklı çalışmalarda olumsuz değerlendirilmekten korkma ile kaygı arasında olumlu yönde anlamlı ilişkilerin olduğu gözlenmiştir (Erkan, Çam ve Güçray, 2003; Musa, Kostogianni ve Lepine, 2004; Bilge ve Kelecioğlu, 2008). Bu çalışmada da aracın benzer yapılar geçerliğine kanıt olabilecek sürekli kaygı ve sınav kaygısıyla olan ilişkileri aranmıştır. Türk kültüründe lise öğrencileriyle (Erkan, Güçray ve Çam, 2002) ve üniversite öğrencileriyle (Köydemir ve Demir, 2007) yapılan çalışmalarda olumsuz değerlendirilmekten korkmanın cinsiyete göre farklılaşmadığı gözlenmiştir. Bir diğer çalışmada da (Gümüş, 1997) kız ve erkek üniversite öğrencileri arasında sosyal kaygı açısından fark olmadığı bulunmuştur. Bu çalışmada da ODKÖ puanlarının cinsiyete göre farklı olup olmadığı ölçüt bağıntılı geçerlik açısından incelenmiştir. Ayrıca ölçeğin iç tutarlık ve test- tekrar test katsayıları incelenmiştir.

Yöntem

Çalışma, Watson ve Friend (1969) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması lise öğrencileri ile yapılan (Erkan, Çam ve

Güçray, 2003) Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği'nin (ODKÖ) 17-30 yaş arası gençler için geçerlik ve güvenilirliğinin incelendiği bir çalışmadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu 2008-2009 Eğitim- Öğretim Yılı özel yetenek sınavına başvuran adaylardan 245 aday oluşturmuştur. Çalışma grubunun 129'u kız, 116'sı erkektir. Kızların yaşları 17-30 ($X= 19.94$; $ss= 2.52$); erkeklerin yaşları ise 17-28 ($X=20.29$; $ss= 2.15$) arasında değişmektedir. Katılımcıların %85'i büyük şehirde yaşamakta ve % 87'sinin ailelerinin aylık geliri 1500 TL'den azdır. Katılımcıların babalarının eğitim durumları incelendiğinde yaklaşık 2/3'ünün ilkokul ve ortaokul mezunu, % 28'inin lise ve % 9'unun üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Annelerinin ise yarısından fazlası ilkokul, %22'si lise, %17'si ortaokul ve %3'ü üniversite mezunudur. Benzer yapılar geçerliği çalışması için katılımcıların tamamına ODKÖ ile birlikte Sınav Kaygısı Envanteri, 68'ine de Sürekli Kaygı Ölçeği uygulanmıştır. Çalışma grubunun içinden giriş sınavını kazanıp öğrenime başlayanlardan 75 öğrenci test-tekrar test çalışması grubunu oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği (ODKÖ): Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği ergenlere ve üniversite öğrencilerine uygulanabilmektedir. Ölçek 17'si olumlu, 13'ü de olumsuz biçimde ifade edilmiş 30 maddeden oluşmaktadır. Maddeler doğru ve yanlış olarak yanıtlanmaktadır. Olumlu ifade edilen maddeler “doğru” olarak yanıtlandığında (1) puan, “yanlış” olarak yanıtlandığında (0) puan ile puanlanmaktadır. Olumsuz ifade edilen 13 madde ise “doğru” olarak yanıtlandığında (0), “yanlış” olarak yanıtlandığında (1) puan ile puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 30'dur. Puanın yüksek olması olumsuz değerlendirilmekten korkma özelliğinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçek maddelerinin toplam puanla gösterdikleri korelasyon değerleri ortalamasının .72; sosyal kaygının diğer bir boyutunu ölçen Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği ile ODKÖ puanları arasında da .75 düzeyinde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ölçeğin KR-20 güvenilirlik katsayısı .94, test-terar test güvenilirlik katsayısı ise .96'dır (Watson ve Friend, 1969).

Ölçeğin Türkçe'ye lise öğrencileri için yapılan uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının sonuçları, bu çalışmanın giriş bölümünde ayrıntılı olarak verilmiştir. Sonuçlar, ölçeğin yeterli geçerlik kanıtlarının olduğu ve tatminkar güvenilirlik katsayılarına sahip olduğunu göstermiştir (Erkan, Çam ve Güçray, 2003).

Sürekli Kaygı Ölçeği (SKÖ): Spilberger, Gorsuch ve Laushene tarafından geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması Öner ve Le Compte tarafından yapılmış olan Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri'nin bir ölçeğidir. Ölçek 1 ile 4 arasında derecelendirme seçenekleri olan 20 maddeden oluşmaktadır. Elde edilen yüksek puan, yüksek sürekli kaygıya işaret etmektedir. Ölçeğin 10 ile 365 gün arasında değişen farklı aralarla uygulanması sonucunda elde edilen değişmezlik katsayılarının .71 ile .86 arasında değiştiği bulunmuştur. İç tutarlık katsayısı .83 ve homojenlik katsayısı da .87'dir. Maddelerin toplam puanla olan korelasyon değerleri ise .34 ile .72 arasında değişmektedir. Yapılan ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmasında ölçeğin normal, fiziksel hastalığı olan ve tanı almış psikiyatri hastalarını ayırt ettiği görülmüştür. İki faktörlü kaygı kuramı çerçevesinde

yapılan bir diğer geçerlik çalışmasında ölçeğin yapı geçerliğine sahip olduğu bulunmuştur (Öner, 1997).

Sınav Kaygısı Envanteri: Spilberger tarafından 1980’de yayınlanan ölçek Albayrak-Kaymak (1987) tarafından Türkçe’ye çevrilip geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Öner (1990) tarafından el kitabı yayınlanan envanter, ergen ve üniversite öğrencilerinin sınav kaygısını ölçmek amacıyla sıkça kullanılan bir araçtır. Sınav kaygısını duyusallık ve kuruntu alt testleri ve toplam puan olarak ölçebilmektedir. Envanter 1 ile 4 arasında değişen yanıt seçenekleri olan toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Farklı yaş gruplarında envanterin toplam puan için iç tutarlık katsayıları .84 ile .89 arasında değişmektedir. Test tekrar test güvenilirlik katsayıları ise aynı gün ve üç hafta arasında değişen aralıklarla yapılan farklı beş uygulamada elde edilen değerler .91 ile .72 arasında değişmiştir. Envanter puanları; Öz Kavram, Minnesota Danışma Envanteri Alt Testleri, Öğrenci Problem İşaretleme Listesi Problem Alanları ve okul başarısıyla beklenen yönde ilişkiler göstermiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların kişisel bilgilerini elde etmek için çalışmanın amacı doğrultusunda bilgi formu hazırlanmıştır. Formda cinsiyet, yaş, yerleşim yeri, anne ve baba eğitim durumu ile ailenin aylık gelir durumuna yönelik sorular yer almıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın ilk grubunda veriler adayların sınava başvuru işlemlerini tamamladıktan sonra toplanmıştır. Adayların çalışmaya katılımlarına ilişkin sözlü izinleri alınmış, çalışmanın amacı ve yönerge açıklanarak dersliklerde gruplar halinde ODKÖ, Sınav Kaygısı Envanteri, Sürekli Kaygı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu’nu doldurmuşlardır. Her bir grupta uygulama yaklaşık 25 dakika sürmüştür. Uygulama giriş sınavından bir hafta önce yapılmış ve beş iş günü sürmüştür. Test- tekrar test için ODKÖ uygulaması öğrencilerin ders gördüğü sınıf ortamında ilk uygulamadan altı hafta sonra yapılmıştır.

Toplanan veriler Excel ve SPSS 11.5 paket programı ile analiz edilmiştir. Geçerlik çalışmasında verilerin analizinde çift serili korelasyon katsayısı, basit doğrusal korelasyon katsayısı, sıra farkları korelasyon katsayısı ve t testi kullanılmıştır. Aracın güvenilirliğine KR-20, iki yarı güvenilirlik analizi ve test-tekrar test korelasyon katsayıları hesaplanarak bakılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır.

Bulgular

Geçerlik Çalışması

Geçerlik çalışmasında ölçeğin madde-toplam puan korelasyonları, benzer yapılar geçerliği ve cinsiyet farkına bakılmıştır. Madde analizinde, maddelerin toplam ölçek puanıyla gösterdiği ilişkiler 245 kişiden toplanan verilerle çift serili korelasyon katsayıları hesaplanmış ve sonuçta dört maddenin (1, 11, 12 ve 27. maddeler; r_c değerleri .01 ile .12 arasında) toplam puan ile anlamlı ilişkiler göstermediği bulunmuştur. Bu dört madde ölçekten çıkarılarak aynı işlem tekrarlanmış; benzer şekilde düşük korelasyon değeri gösteren iki madde (18. ve 23. madde; r_c değerleri .13 ve .18) daha çıkarılarak korelasyon değerleri tekrar hesaplanmıştır.

Çalışmanın temel amacı, ODKÖ’nün 30 maddelik formunun geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi olmakla birlikte, ölçeğin orijinal ve kısa formuna ilişkin literatürdeki geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında bazı maddelerin psikometrik

özelliklerinin tatminkar olmadığı yönünde bulgular mevcuttur (Erkan, Çam ve Güçray, 2003; Carleton, Collimore ve Asmundson, 2007; Bilge ve Kelecioğlu, 2008). Bu çalışmada da benzer bulgulara ulaşılmış olması nedeniyle ölçeğin psikometrik özellikleri 30 madde ve 24 madde için ayrı ayrı incelenerek karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma, elde edilen betimsel değerler, madde analizi sonuçları, cinsiyete göre puan farkları ve benzer yapılar geçerliği için yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: ODKÖ’nin 30 ve 24 Maddesinden Elde Edilen Değerler

ODKÖ	Puan Genişliği	r_c Değer Genişliği	$\bar{X}_{r_c}$	$\bar{X}$	ss	Kız $\bar{X}$	Erkek $\bar{X}$	t
30 madde	4 -26	.01 - .69	.37	14.62	4.26	14.56	14.69	0.24
24 madde	3 -23	.19 - .72	.46	12.14	4.20	12.18	12.10	0.14

Ölçeğin 30 ve 24 maddesinden alınabilecek puanların genişliğine bakıldığında 24 madde için elde edilen ölçümlerin genişliğinin daha uygun olduğu görülmektedir. Elde edilen aritmetik ortalama değerlerinin madde sayısı ile karşılaştırıldığında 30 madde ve 24 madde için elde edilen değerler yaklaşık madde sayısının yarısıdır. Hesaplanan çift serili korelasyon katsayıları değerleri 24 madde için .19 ile .72 arasında değişmiştir ($p < .05$). Korelasyon değerlerinin aritmetik ortalaması da .46’dır. Bu değer 30 madde için hesaplanan değerden (.37) yüksektir.

Otuz maddenin toplam puanı ile 24 maddenin toplam puanı arasında yüksek ($r = .95$), çıkarılan altı maddenin puanı arasında ise düşük ($r = .20$) ilişkiler bulunmuştur. Bu sonuçlar seçilen 24 maddenin hedeflenen özelliği ölçmede daha homojen olduğunu göstermektedir. Ayrıca çalışma grubunda yer alan 245 kişinin ölçeğin 30 madde ve 24 maddesinden aldıkları toplam puanlara göre sıralanmaları arasındaki tutarlılığa bakılmış ve sonuçta oldukça yüksek bir ilişki bulunmuştur ($\rho = .95$).

ODKÖ’nin 30 ve 24 madde ile toplam puanları benzer yapıları ölçtüğü kabul edilen Sürekli Kaygı Ölçeği ve Sınav Kaygısı Envanteri’nin puanlarıyla ilişkilerine bakılmıştır. ODKÖ’nin (30 madde) toplam puanlarının Sürekli Kaygı Ölçeği puanları ile orta düzeyde ($r = .57$), Sınav Kaygısı Envanteri puanları ile düşük düzeyde ($r = .22$) olumlu yönde anlamlı ilişkiler gözlenmiştir ($p < 0.01$). Yirmi dört madde ile hesaplanan bu değerlerin ise sırasıyla .57 ve .25 olduğu bulunmuştur ($p < 0.01$). Cinsiyet açısından puanlara bakıldığında ise, hem 30 maddeden ($t = 0.24$) hem de 24 maddeden ($t = 0.14$) kız ve erkeklerin aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık görülmemiştir ($p > 0.05$).

Güvenirlilik Çalışması

Ölçeğin güvenirlik çalışması 30 madde ve 24 madde için ayrı ayrı yapılmıştır. Hesaplanan KR-20, İki Yarım Güvenirliği ve test-tekrar test katsayıları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 2: ODKÖ’nin Güvenirlik Katsayıları

ODKÖ	KR-20	İki Yarım	r_{tt}
30 Madde	.64	.66	.73
24 Madde	.72	.71	.71

Ölçeğin 24 madde ile KR-20 ve İki Yarım Güvenirliği için elde edilen katsayılar 30 madde için elde edilen katsayılardan yüksektir. Ancak test-tekrar test güvenirlilik katsayısı için tersi bir durum gözlenmekle birlikte, hesaplanan tüm güvenirlilik katsayıları birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin 24 madde ile daha güvenilir ölçüm yapma özelliğine sahip olduğunu göstermektedir.

Tartışma ve Yorum

Ölçekteki maddelerin altısının madde-toplam puan korelasyon değerlerinin anlamlı olmadığı, 24 madde için elde edilen değerlerin yeterli bulunduğu bulunmuştur. Korelasyon değerleri düşük olan maddeler incelendiğinde bunlardan beşinin olumsuz değerlendirilme korkusu özelliği açısından “olumsuz ifade edilen” maddeler olduğu görülmektedir. Yani bu maddeler “doğru” biçiminde yanıtladığında “0” olarak puanlanan maddelerdir. Ayrıca maddeler ifade edilişi açısından incelendiğinde üçünün cümlesinin “...nadiren endişelenirim.”, ... çok az endişelenirim.” şeklinde biten maddeler olduğu görülmektedir. Bu ifadelere yanıtlayıcı “doğru” yanıtını veriyorsa bir sorun görülmezken, “yanlış” yanıtını verenlerin kendilerini ilgili ifadeye “hiç” ve “çok veya her zaman” biçiminde iki grupta değerlendirebilecekleri söylenebilir. Dolayısıyla “hiç” biçiminde kendini değerlendirip “yanlış” yanıtını verenler ilgili maddeden “sıfır” puan alması gerekirken, değerlendirmede “bir” puan almaktadırlar. Ölçekte bu biçimde ifade edilen maddelerin amaçlandığından farklı biçimde algılanıp geçerli ölçüm yapma özelliğinin sınırlı olduğu söylenebilir. Nitekim, ODKÖ’nün orijinal formunun lise öğrencileri üzerindeki geçerlik çalışmasında da bu maddelerden beşinin en düşük madde-toplam puan korelasyon değerlerine (.07 ile .24 arasında) sahip olduğu bulunmuştur (Erkan, Çam ve Güçray, 2003). Ölçeğin kısa formunun Türkiye’deki üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada, yanıtladığının tersine çevrilerek puanlanan maddelerden oluşan faktörün yapı ve ölçüt bağıntılı geçerliğiyle ilgili tatminkar sonuçlar elde edilmesine karşın (Köydemir ve Demir, 2007), ergenlerle yapılan çalışmada elde edilen sonuçların zayıf olduğu görülmüştür (Bilge ve Kelecioğlu, 2008). Batı kültüründe yapılan bir çalışmada da yanıtladığının tersine çevrilerek puanlanan maddeler kullanılmadan, sadece sekiz maddenin olumsuz değerlendirilmekten korkmayı ölçebilecek psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermiştir (Carleton, Collimore ve Asmundson, 2007). Çalışmada elde edilen bu sonuçlar, ölçekle ilgili yapılan diğer çalışmaların sonuçlarıyla oldukça tutarlı olduğu görülmektedir.

Ölçekteki maddelerin geçerliğine ilişkin bir diğer inceleme, toplam puanla olan korelasyon değerleri kabul edilebilir düzeyde olan 24 maddenin ve diğer altı maddenin puanları ile 30 maddeden alınan puan arasındaki ilişkilere yönelik yapılmıştır. Ölçekteki 24 madde ile 30 maddenin puanları arasındaki korelasyon değerinin .95 olduğu görülürken, altı maddenin puanının toplam puanla korelasyon değeri ise .20 olduğu gözlenmiştir. Bu sonuç altı maddenin ölçekteki diğer maddelerle yeterli düzeyde paralel yönde ölçüm yapmadığını göstermektedir.

Benzer yapılar geçerliğinde, geçerliği incelenen araçtan elde edilen puanlarla benzer yapıyı ölçtüğü kabul edilen aracın puanları arasında olumlu yönde düşük veya orta düzeyde ilişki olması beklenir (Anastasi, 1988; Akt. Tavşancıl, 2002). Ölçekteki yirmi dört madde ile hesaplanan ODKÖ puanının Sürekli Kaygı Ölçeği puanıyla orta ($r = .57$), Sınav Kaygısı Envanteri puanlarıyla da düşük ($r = .25$) düzeyde olumlu yönde

anlamli ilişkileri olduğu bulunmuştur. Bu sonuç ölçeğin benzer yapılar geçerliğine yeterli kanıt olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Olumsuz değerlendirilmekten korkma ile ilgili cinsiyet farklılıklarının araştırıldığı çalışmaları inceleyen Carleton, Collimore ve Asmundson (2007) cinsiyet farklılığının olduğunu belirtmektedirler. Yazarlar kendi çalışmalarında da daha önceki çalışmalara paralel yönde cinsiyet farkı gözlemişlerdir. Ancak Türk kültüründe ölçeğin orijinal formunun ergenlerle (Erkan, Güçray ve Çam, 2002) ve kısa formunun üniversite öğrencileriyle (Köydemir ve Demir, 2007) yapılan çalışmalarında cinsiyet farkı bulunmamıştır. Bu çalışmada da katılımcıların cinsiyetlerine göre ODKÖ puanlarının anlamlı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur. Bu bulgu, diğer kültürlerde yapılan çalışmaların sonuçlarından farklı olmakla birlikte, Türk kültüründe yapılan çalışmaların sonuçlarıyla paralel olması aracın ölçüt bağımlı geçerliğine ilişkin kanıt olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Bir ölçme aracının yüksek düzeyde güvenilir ölçüm yaptığını kabul edilmesi için hesaplanan güvenilirlik katsayısı değerinin .70 ve üstü olması beklenir (Tavşancıl, 2002). Ölçeğin 24 madde ile hesaplanan KR20, iki yarım ve test-tekrar test güvenilirlik katsayılarının hepsinin bu ölçütü karşıladığı görülmektedir.

Bu çalışmanın en önemli sınırlılığı, örnekleminin Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu giriş sınavına başvuran adaylardan oluşturulmuş olmasıdır. Ancak bu sınırlılık beraberinde bir avantaj da getirmektedir. Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmaları kolay ulaşılabilirlik açısından genellikle örgün eğitime devam eden farklı eğitim düzeylerindeki öğrencilerle yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmanın yapıldığı örneklemdaki katılımcıların bir kısmı üniversitede bir programa yerleşirken bir kısmı ise örgün eğitim dışında kalmıştır. Bu durumun, ölçeğin üniversite öğrencileri dışındaki genç yetişkinlere de uygulanabilme avantajını kısmen de olsa sağladığı söylenebilir.

Çalışmada ODKÖ'nin geçerlik ve güvenilirliğiyle ilgili elde edilen bulgular ölçeğin 24 maddesinin amaçlanan niteliği ölçebilecek psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın örneklemini yansıtan özelliklere sahip gruplarda ölçeğin araştırma amacıyla kullanılabilmesi söylenebilir. Ancak ölçekle ilgili Türk kültüründe yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olduğundan ve özellikle farklı niteliklere sahip gruplarda ölçeğin kullanımı söz konusu ise mutlaka psikometrik özelliklerinin incelenmesine gereksinim vardır. Ayrıca kullanım pratikliği ve maddelerin yanıt seçeneklerinin genişliği açısından araştırmalarda ölçeğin kısa formunun kullanılmasının daha uygun olacağı önerilebilir.

Kaynaklar

- Albayrak-Kaymak, D. (1987). Sınav Kaygısı Envanteri'nin Türkçe formunun oluşturulması ve güvenilirliği, *Psikoloji Dergisi*, 6, 21, 55-62.
- APA (2001). *DSM-IV-TR Tam Ölçütleri Başvuru Elkitabı*, 2. Baskı, (çev. E. Köroğlu), Ankara: Hekimler Birliği Yayını.
- Bilge, F. ve Kelecioğlu, H. (2008). Psychometric properties of the Brief Fear of Negative Evaluation Scale: Turkish form, *Eurasian Journal of Educational Research*, 32, 21-38.
- Carleton, R. N., Collimore, K. C. ve Asmundson, G. J. G. (2007). Social anxiety and fear of negative evaluation: Construct validity of the BFNE-II, *Journal of Anxiety Disorders*, 21, 131-141.

- Erkan, Z. (2002). Ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri, ana-baba tutumları ve ailede görülen risk faktörleri üzerine bir çalışma, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Erkan, Z., Çam, S. ve Güçray, S. (2003). Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma ile Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeklerinin Türkçe'ye uyarlama çalışması, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 25, 112-117.
- Erkan, Z., Güçray, S. ve Çam, S. (2002). Ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 64-75.
- Garcia-Lopez, L. J., Olivares, J., Hidalgo, M. D., Beidel, D. C. ve Turner, S. M. (2001). Psychometric properties of the Social Phobia and Anxiety Inventory, the Social Anxiety Scale for Adolescent, the Fear of Negative Evaluation Scale, and the Social Avoidance and Distress Scale in an Adolescent Spanish-speaking sample, *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 23, (1), 51-59.
- Gümüş, A. E. (1997). Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köydemir, S. ve Demir, A. (2007). Psychometric properties of the Brief Fear of Negative Evaluation Scale in a Turkish sample, *Psychological Reports*, 100, 883-893.
- Leary, M. R. (1983). A brief version of the Fear of Negative Evaluation Scale, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 9, 371-375.
- Monfries, M. M. ve Kafer, N. F. (1994). Private self-consciousness and fear of negative evaluation, *The Journal of Psychology*, 128 (4), 447-454.
- Musa, C., Kostogianni, N. ve Lepine, J.P. (2004). The Fear of Negative Evaluation Scale (FNE): Psychometric properties of the French version. *Encephale-revue de psychiatrie clinique biologique et therapeutique*, 30, (6), 517-524.
- Öner, N. (1990). *Sınav Kaygısı Envanteri Elkitabı*. İstanbul: YÖRET Yayını, No:1.
- Öner, N. (1997). *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler*. (3. Baskı), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 365-373.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi Ve SPSS İle Veri Analizi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Türkçapar, M. H. (1999). Sosyal fobinin psikolojik kuramı, *Klinik Psikiyatri*, 2, 247-253.
- Watson, D. ve Friend, R. (1969). Measurement of social evaluative anxiety. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 33, 448-457.